کلام صاحب معالم در منتقی الجمان

اما دو حرف دیگر داریم؛ یکی از شاگرد ایشان مرحوم صاحب معالم داریم. طبق مباحثهای که کردیم ذهن من خیلی موافق با فرمایش صاحب معالم است. بعد هم صاحب ذخیره است. نمیدانم کتاب منتقی الجمان در کدام نرمافزارها هست. در کتاب رؤیت هلالی که زحمت کشیدهاند و جمعآوری کردهاند، جلد پنجم، صفحه سه هزار و هفتصد و شانزده، این روایت مانحن فیه را مطرح کردهاند و فرمودهاند:

> **بيان: قال الشيخ حسن صاحب المعالم في ذيل الحديث: و يستفاد من هذا الحديث و خبر التطوّق اعتبار مقتضى العادة في الهلال حيث يتّفق على حكمها العقلاء و في معناه خبر آخر من الموثّق نوردہ أيضا. و للشيخ في تأويل خبر التطوّق و آخر [يعني خبر غيوبة الهلال قبل الشفق أو بعدہ] يشبهه كلام لا يخلو من بعد.[1]**

من از بیان ایشان اینطور فهمیدم. مباحثه ما هم همینطور پیش رفت. تقریباً در ذهن اطمینان هست که شارع برای کلمه «الشهر»، «السنه»، «الهلال»، «دخل الشهر»، حقیقت شرعیه ندارد. اینها همه عرف است. وقتی در ادله شرعیه میگویند: «دخل الشهر»، «الهلال»، «رایا الهلال»، «الشهر»، منظور همان معنای عرفی است. وقتی حقیقت شرعیه ندارد، موضوع احکام شرعیه همان شهر عرفی است. احکامش را باید ببینیم. ادله شرعیه با ضوابط خودش به تدریج احکامی را برای موضوع تکوینی میآورد. دخول شهر تکوینی است، نه وضعی تشریعی. دخول شهر به علم الله تعالی است به تکوین. نه به وضع شارع به یک وضع شرعی. در کلمات متاخرین دیدی که خلاف این خیلی آمده است؛ شهر شرعی و اینها. این معنا به گمانم مقصود صاحب معالم است. فرمودهاند این روایات میخواهد بگوید «مقتضى العادة في الهلال»؛ وقتی مردم هلال را میبینند چون هلال حقیقت شرعی ندارد و شارع چیزی اضافه بر موضوع تکوینی نیاورده، بلکه فقط احکام را بار کرده، پس همانطوری است که عرف عقلاء دخول شهر را تشخیص میدهند. امارات عقلائیه است. خیال میکنم خیلی حرف مناسبی است.«و في معناه خبر آخر من الموثّق نوردہ أيضا. و للشيخ في تأويل خبر التطوّق و آخر [يعني خبر غيوبة الهلال قبل الشفق أو بعدہ] يشبهه كلام لا يخلو من بعد»؛ شیخ فرمودهاند که اینها یعنی ابر باشد، فردا تطوق داشته باشد. ای فردا ببینند و بگویند «للیلتین». جالب است که مجلسی اول رضوانالله علیه، نه در روضه، در لوامع صاحبقرانی اصلا با این قید حدیث را معنا کردهاند.

---

[1] رؤیت هلال، ج5، ص: ۳۷۱۶

بازبینی #2
ایجاد شده 29 نوامبر 2025 15:11:50 توسط ... .
به روزرسانی شده 25 فوریه 2026 15:54:40 توسط ... .